

3 Begrijpend lezen

Stappenplan

Hoe lees ik een tekst?

■ Stap 1. Globaal lezen

Structuur ontdekken

- a) Lees de titel.
- b) Lees de titels van de kopjes of paragrafen als die er zijn.
- c) Kijk of je alinea's ontdekt.
- d) Kijk of je een inleiding, een kern en een slot kunt ontdekken.
- e) Bekijk eventuele plaatjes.
- f) Bekijk of er iets opvalt aan de lay-out. (Dat is de opmaak van de tekst, zoals het gebruik van kleur, kaders, schuin gedrukte woorden, dikgedrukte woorden, onderstrepingen etc.)

Voorkennis activeren

- g) Vraag jezelf af: waar zou het over kunnen gaan?
- h) Vraag jezelf af: wat weet ik al van dit onderwerp? (Zo onthoud je de tekst namelijk veel beter.)

■ Stap 2. Begrijpend lezen

- a) Stel jezelf vragen, zoals wat zou het doel zijn van deze tekst.
- b) Lees nu de tekst helemaal door.
  - Probeer tijdens het lezen bij elke alinea te bedenken wat de belangrijkste informatie zou zijn.
  - Probeer tijdens het lezen je vragen te beantwoorden.

■ Stap 3. Bestuderend lezen

(Hoe je een tekst bestuderend leest leer je m.b.v. de stappenplannen *Belangrijke woorden ontdekken* en *Samenvatten* bij studievaardigheid 4 en 5.)

Extra informatie en tips

■ Wat voor vragen kan ik mezelf stellen bij stap 2a?

- Wat voor soort tekst is het? (informatieve tekst, verhalende tekst, betoog, reclame etc.)
- Wat is de bedoeling van de schrijver? (informereren, vermaken, mening geven, aansporen tot handelen.)
- Voor wie is de tekst geschreven? (kinderen, volwassenen, sporters, consumenten etc.)
- Wie is de schrijver? (kind, wetenschapper, regisseur of recensent etc.)
- Wanneer speelt het zich af?
- Waar speelt het zich af?
- Hoe speelt het zich af?

Deze vragen helpen je om begrijpend te lezen en de hoofdzaken in de tekst te ontdekken.

■ Hoe weet ik wat de kern van een alinea is?

Meestal staat de belangrijkste informatie in de eerste of de laatste zin van een alinea.

■ Wat is lezen?

Er zijn verschillende vormen van lezen:

- Technisch lezen = de techniek van het lezen van de letters, woorden en zinnen
- Begrijpend lezen = proberen om tijdens het lezen te begrijpen wat er staat
- Globaal lezen = bekijken waar de tekst ongeveer over gaat
- Bestuderend lezen = weten waar de tekst precies over gaat

■ Wat wordt bedoeld met een tekst lezen?

Als je een tekst moet *lezen*, moet je niet alleen de letters en woorden gelezen hebben (technisch lezen), je moet ook begrijpen wat je gelezen hebt (begrijpend lezen).

Het kan ook zijn dat je de tekst moet *leren* en dan moet je de tekst nog beter bestuderen (bestuderend lezen). Maar dat leer je bij *Belangrijke woorden ontdekken (4)* en *Samenvatten (5)*.

1. Globaal lezen. (tekst lezen)
2. Begrijpend lezen. (tekst lezen)
3. Bestuderend lezen. (tekst leren) (*Dit leer je bij deze studievaardigheid 4 en 5.*)

■ Waarom moet ik leren lezen met dit stappenplan?

Je zult je misschien afvragen waarom je niet meteen kunt beginnen met lezen. Dat lijkt misschien sneller, maar uit onderzoek is gebleken, dat dat niet het geval is! Het is beter je eerst af te vragen hoe een tekst is opgebouwd, zodat je bij het daadwerkelijk lezen veel beter zult begrijpen waar de tekst over gaat.

Dus door eerst een tekst globaal te lezen en vervolgens pas begrijpend te lezen, bespaar je tijd en begrijp en onthoud je de tekst beter.

Zie ook *Belangrijke woorden ontdekken (4)* en *Samenvatten (5)*.

4 Belangrijke woorden ontdekken

Stappenplan

Hoe ontdek ik belangrijke woorden?

■ Stap 1. Globaal lezen

- Lees de titel.
- Lees de titels van de kopjes of paragrafen als die er zijn.
- Kijk of je alinea's ontdekt.
- Kijk of je een inleiding, een kern en een slot kunt ontdekken.
- Bekijk eventuele plaatjes.
- Bekijk of er iets opvalt aan de lay-out. (Bv. dikgedrukte, schuin gedrukte en/of onderstreepte woorden.)
- Vraag jezelf af: waar zou het over kunnen gaan?
- Vraag jezelf af: wat weet ik al van dit onderwerp?

■ Stap 2. Lees de tekst en markeer belangrijke woorden

- Markeer de titel (en de kopjes als die er zijn).
- Lees de eerste alinea en markeer daarna de belangrijke sleutelwoorden.
(Belangrijke sleutelwoorden vind je door op signaal- en functiewoorden te letten.)
- Doe dat ook bij de andere alinea's.

Sleutelwoorden:

Een sleutelwoord is het belangrijkste zelfstandig naamwoord uit de zin.

(Bijvoorbeeld: In onze *multiculturele maatschappij* wordt er veel te weinig rekening met elkaar gehouden.)

Signaalwoorden:

- *Samenvatting*: kortom, samenvattend, samengevat, met andere woorden, al met al
- *Conclusie*: dus, daarom, dat houdt in, concluderend
- *Reden/verklaring*: daarom, want, omdat, dus, immers, namelijk, dat blijkt uit, hierom, derhalve
- *Opsomming*: ten eerste, ten tweede, ten derde, en, ook, tevens, bovendien, daarnaast
- *Oorzaak/gevolg*: door(dat), daardoor, ... had tot gevolg, wegens
- *Toelichting / voorbeeld*: bijvoorbeeld, zo, zoals, neem nou, ter illustratie, ter verduidelijking
- *Tegenstelling*: maar, echter, niettemin, toch, desondanks
- *Vergelijking*: net als, zoals, evenals, vergeleken met
- *Tijd*: eerst, dan, daarna, toen, vroeger, voordat
- *Doel/middel*: door middel van, om ... te, door te, opdat, daarmee, daartoe, teneinde
- *Voorwaarde*: als, indien, wanneer, in het geval, mits
- *Verwijzing*: die, dat, deze, dergelijke, het, hierop, daarvan

Functiewoorden:

Voor- en tegenargumenten, definitie, gevolg, oorzaken, oplossing, voor- en nadelen, voorwaarden, conclusie, reden, verklaring, etc.

Z.o.z. voor extra informatie en tips.

Extra informatie en tips

■ Wat wordt bedoeld met belangrijke woorden?

Als je een tekst moet lezen of leren, is het handig om op bepaalde belangrijke woorden te letten. Het maakt het lezen en leren een stuk makkelijker. Die belangrijke woorden noemen we *sleutelwoorden*. Als je alle gemarkeerde sleutelwoorden op een rij zet, kun je het verhaal vaak makkelijk navertellen.

Belangrijke sleutelwoorden vind je door te letten op *signaalwoorden* en *functiewoorden*.

■ Opmerkingen

- Markeer niet te veel woorden, want dan heeft het geen zin meer.
- Als je niet mag markeren in een boek, noteer de woorden dan op een blaadje of in een schrift.
- Soms zijn belangrijke woorden al schuin gedrukt of dikgedrukt.
- De titel en ondertitels mag je altijd markeren.
- Lees eerst de hele alinea, zodat je beter weet wat je moet markeren en wat je eigenlijk al wel weet.
- Als je heel erg twijfelt of je iets wel of niet moet markeren, kun je het ook onderstrepen met je markeerstift.

■ Voorbeeld

In het tekstje hieronder zijn de sleutelwoorden gemarkeerd. Als je die woorden op een rij zet, kun je al aardig vertellen waar de tekst over ging. Daaronder zie je hetzelfde tekstje nog een keer. Nu zijn de signaal- en functiewoorden onderstreept. Zie je dat je door op signaal- en functiewoorden te letten de sleutelwoorden beter kunt vinden?

Film

Als je naar de videotheek gaat vind je allerlei soorten films. Zo heb je bijvoorbeeld het genre: horror, thriller, komedie, actie, sciencefiction enzovoort.

Horrorfilms zijn erg populair, maar worden in verhouding niet veel verhuurd, omdat kinderen onder de zestien die vaak niet mogen zien van hun ouders. Een andere reden is omdat de videotheek de film niet mag verhuren aan kinderen onder de zestien jaar, omdat ze anders een boete krijgen. Toch willen veel kinderen toch graag horrorfilms huren.

Kortom, horror is misschien wel populair bij kinderen omdat het niet mag.

Film

Als je naar de videotheek gaat vind je allerlei soorten films. Zo heb je bijvoorbeeld het genre: horror, thriller, komedie, actie, sciencefiction enzovoort.

Horror films zijn erg populair, maar worden in verhouding niet veel verhuurd, omdat kinderen onder de zestien die vaak niet mogen zien van hun ouders. Een andere reden is omdat de videotheek de film niet mag verhuren aan kinderen onder de zestien jaar, omdat ze anders een boete krijgen. Toch willen veel kinderen toch graag horror films huren.

Kortom, horror is misschien wel populair bij kinderen omdat het niet mag.

Film

soorten / genre: horror, thriller, komedie, actie, sciencefiction

Horror:

populair,

*niet veel verhuurd, onder de zestien, ouders
videotheek, niet mag verhuren, boete*

populair, omdat het niet mag

Zie ook Begrijpend lezen (3).

5 Samenvatten

Stappenplan

Hoe moet ik samenvatten?

■ Stap 1. Globaal lezen

- a) Lees de titel.
- b) Lees de titels van de kopjes of paragrafen als die er zijn.
- c) Kijk of je alinea's ontdekt.
- d) Kijk of je een inleiding, een kern en een slot kunt ontdekken.
- e) Bekijk eventuele plaatjes.
- f) Bekijk of er iets opvalt aan de lay-out. (Bv. dikgedrukte, schuin gedrukte en/of onderstreepte woorden.)
- g) Vraag jezelf af: waar zou het over kunnen gaan?
- h) Vraag jezelf af: wat weet ik al van dit onderwerp?

■ Stap 2. Lees de tekst en markeer belangrijke woorden

- a) Markeer de titel (en de kopjes als die er zijn).
- b) Lees de eerste alinea en markeer daarna de belangrijke sleutelwoorden.
- c) Doe dat ook bij de andere alinea's.

■ Stap 3. Vat de tekst samen

- a) Schrijf de titel op.
- b) Lees de eerste alinea.
- c) Probeer in één zin of woord samen te vatten waar dit stukje over gaat. Schrijf dit op.
(De belangrijkste informatie staat meestal in de eerste of laatste zin van de alinea.)
- d) Doe dit ook bij de andere alinea's.
- e) Kijk je samenvatting na.

Extra informatie en tips

■ **Wat is een samenvatting?**

Een samenvatting is een verkorte weergave van de hoofdzaken van een tekst of een verhaal. Een samenvatting is het antwoord op de vraag: wat staat er nu eigenlijk?

■ **Wanneer maak je een samenvatting?**

- Als je een tekst moet bestuderen of leren.
- Als je een ander duidelijk wil maken wat de hoofdzaken van een tekst zijn.

■ **Waarom maak je een samenvatting?**

- Door de hoofdzaken van de leerstof in eigen woorden om te zetten dwing je jezelf om de stof goed te begrijpen, waardoor je het veel beter onthoudt.
- Bovendien staan alle belangrijke punten op een rij, zonder dat je ze steeds moet opzoeken.

■ **Tijd besparen**

Veel leerlingen hebben niet zo'n zin om een goede samenvatting te maken omdat ze denken hier veel meer tijd mee kwijt te zijn. Toch is dit niet waar. Door 1 goede samenvatting ken je de stof beter dan door 10 keer de hele stof door te lezen!

■ **Verschillende samenvattingen**

Een samenvatting kun je natuurlijk op heel veel manieren maken. De ene keer moet je de tekst precies overschrijven en de andere keer mag je je eigen woorden gebruiken. Soms hoeft niet alles al in de samenvatting omdat je het al weet. Soms moet je een samenvatting maken zodat een ander de hoofdzaken van de tekst snapt, zonder de tekst zelf gelezen te hebben. Kortom, bedenk eerst wat je doel is met je samenvatting.

Zie ook Begrijpend lezen (3); Belangrijke woorden ontdekken (4).

8 Verbanden leggen

Stappenplan

Hoe leg ik verbanden?

■ **Stap 1. Waar gaat de informatie over?**

- a) Wat is het onderwerp?
- b) Zet alle bekende gegevens op een rij. (Maak er eventueel een spin van.)

■ **Stap 2. Wat weet je er al van?**

- a) Wat weet je al van dit onderwerp? (Stel vragen die beginnen met: wie, wat, waar, wanneer, waarom, hoe.)
- b) Wat heb je over dit onderwerp geleerd bij andere vakken?
- c) Gebruik je zintuigen om te bedenken hoe iets eruit ziet, ruikt, proeft, voelt en klinkt.
- d) Bedenk er voorbeelden, toepassingen en/of plaatjes bij.
- e) Bedenk wat het nut kan zijn van het leren over dit onderwerp.

■ **Stap 3. Vergelijk alle informatie met elkaar**

- a) Wat heeft er allemaal nog meer met het onderwerp te maken?
- b) Vergelijk alle informatie met elkaar en zoek naar overeenkomsten.

■ **Stap 4. Omschrijf het verband**

- a) Staat hieronder het verband genoemd? Zo niet, omschrijf het verband in eigen woorden.
  - Oorzaak / gevolg
  - Doel / middel
  - Mening / argument
  - Reden
  - Tegenstelling
  - Voorbeeld
  - Categorie
  - Voorwaarde

Z.o.z. voor extra informatie en tips.

Extra informatie en tips

■ Wat is een verband?

Als er een overeenkomst of samenhang is tussen twee dingen is er een verband. Die samenhang ontdek je door dingen te vergelijken met elkaar.

■ Wanneer moet ik verbanden leggen?

Als je leerstof wilt onthouden moet je verbanden leggen. Hoe meer, hoe makkelijker je de geleerde informatie weer terug vindt. Maar ook als je bepaalde soorten vragen moet beantwoorden tijdens het maken van je huiswerk of een toets.

■ Waarom moet ik verbanden leggen?

Als je iets moet leren, probeer je informatie te onthouden en in je hersenen op te slaan. Dat kun je op verschillende manieren doen, maar als je probeert verbanden te leggen gaat het beter.

– *Je kunt informatie beter onthouden*

Als je een verband legt tussen wat je al weet (voorkennis) en de nieuwe leerstof onthoud je de nieuwe leerstof beter. Dit heeft te maken met hoe je geheugen informatie onthoudt.

– *Je kunt informatie makkelijker terugvinden*

Het kan zijn dat je bij aardrijkskunde geleerd hebt waar Kaapstad ligt, maar dat je dat niet meer weet tijdens je geschiedenisles. Dat heeft te maken met hoe je geheugen de informatie onthoudt. Je komt er dan pas weer op, als je aan de aardrijkskundeles denkt. Koppel daarom wat je leert aan andere vakken, dan kun je het makkelijker terugvinden wanneer je het nodig hebt.

– *Je begrijpt de leerstof beter*

Door verbanden te leren, begrijp je de leerstof beter en het onthouden ervan wordt makkelijker.

– *Het leren kost minder tijd*

Bovendien kost het minder tijd om één verband te leren dan allerlei aparte feiten. Kijk maar naar het voorbeeld hieronder.

■ Voorbeeld

Hieronder staan een aantal verbanden die je kunt tegenkomen met een voorbeeld.

Wat is bijvoorbeeld het verband:

– Tussen een appel en een peer?	Het is allebei fruit, het is dezelfde categorie dus.
– Tussen zoogdieren en leeuwen?	Een leeuw is een voorbeeld van een zoogdier.
– Tussen oorlog en doden?	Doden zijn meestal het gevolg van de oorlog (oorzaak).
– Tussen honger en eten?	Honger is vaak de reden dat je gaat eten.
– Tussen zwart en wit?	Zwart is het tegenovergestelde van wit.
– Tussen rijles en autorijden?	Als je wilt autorijden (doel), dan neem je rijles (middel).
– Tussen concentratie en studeren?	Je kunnen concentreren is een voorwaarde om te kunnen studeren.
– Tussen roken en lekker?	Roken is prettig (mening), omdat het lekker is (argument).

Zie ook *Spin maken (6)*.